

kn.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia: kn.kl@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet Bättre förutsättningar för klimatanpassning (SOU 2025:51), KN2025/01049, sista svarsdatum 2025-10-17

Er beteckning: KN2025/01049

Sammanfattning

Länsstyrelsen ställer sig i stort positiv eller neutral till flera av förslagen. Vad gäller förslaget om översiktsplan (avsnitt 8.6) ser vi ett behov av att skärpa formuleringen för att få önskat resultat, samt att förslaget kan kräva mer vägledning från myndigheter.

Förslaget om detaljplaner (avsnitt 8.9) är vi positiva till i grunden, men vi anser att det behöver utredas mer, och i vissa delar ändras, innan det kan införas skarpt.

Vi ställer oss tveksamma till förslaget om dagvattenssystemets kapacitet (avsnitt 8.4). En differentierad bedömning utifrån bebyggelsens utformning, i likhet med den vägledande rapport som Svenskt Vatten AB tagit fram (rapport P110), bedömer vi är lämpligare än en återkomsttid som ska gälla överallt. Vi ställer oss även frågande till lämpligheten att i lagtext göra en generell bedömning att en anläggning utformad utifrån en viss återkomsttid ska anses tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Denna bedömning behöver göras utifrån de platsspecifika förutsättningarna.

Vi har inga synpunkter på förslaget att staten ska ta större ansvar för att hantera risken för översvämning från haven (avsnitt 9). Däremot ställer vi oss negativa till utredningens förslag att använda befintliga anslag för klimatanpassning för skyddsåtgärder mot stigande havsnivåer samt som ersättning för de utökade skyldigheterna dessa kommuner får.

En betydande del av betänkandets förslag förutsätter att Länsstyrelsen bedriver ett aktivt klimatanpassningsarbete. Länsstyrelsen har dock mycket begränsade möjligheter till att svara upp mot de behov som finns hos kommuner och andra aktörer då det särskilda anslaget till länsstyrelsernas klimatanpassningsarbete är avvecklat sedan ett par år tillbaka. Länsstyrelsen anser att regeringen

skyndsamt bör återinföra anslaget eller stärka länsstyrelsernas arbete på annat sätt.

Klimatanpassningsåtgärder som särskilt skäl för dispens från strandskyddet, avsnitt 8.1

Ställningstagande

Vi har inga synpunkter på detta förslag.

Tillfälligt marktillträde för att skydda eller återställa väg och järnväg, avsnitt 8.2

Ställningstagande

Vi har inga synpunkter på detta förslag.

Öppna dagvattenanordningar ska omfattas av ledningsrättslagen, avsnitt 8.3

Ställningstagande

Vi ställer oss positiva till förslaget.

Motivering och förtydligande

Att använda öppna dagvattenlösningar har många fördelar, såsom större möjlighet att omhänderta stora nederbördsmängder. Att underlätta och ta bort hinder för sådana lösningar ser vi som något positivt.

Dagvattensystemets kapacitet ska regleras i lag, avsnitt 8.4

Ställningstagande

Vi ställer oss tveksamma till förslaget.

Motivering och förtydligande

Nederbördsmängden bedöms på många håll i landet öka vid ett förändrat klimat. Den domstolspraxis som utredningen hänvisar till är från 1990-talet. Kunskapen om framtida nederbördsmängder har ökat sedan dess. Av Svenskt Vatten AB:s publikation *Avledning av dag-, drän- och spillvatten* (P110) framgår minimikrav på återkomsttider för regn vid dimensionering av nya dagvattensystem. Återkomsttiderna varierar utifrån om det är gles eller tät

bostadsbebyggelse alternativt centrum- och affärsområden. För nya dagvattenssystem rekommenderas t.ex. en återkomsttid på 20 år för trycklinje i marknivå. Länsstyrelsen bedömer att en differentierad bedömning utifrån hur bebyggelsen ser ut är lämpligare än en återkomsttid som ska gälla överallt.

Vi ställer oss även frågande till lämpligheten att i lagtext göra en generell bedömning att en anläggning utformad utifrån en viss återkomsttid ska anses tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Denna bedömning behöver göras utifrån de platsspecifika förutsättningarna.

Det finns även en oklarhet i tillämpningen av denna lagstiftning. Förväntas det att kommunen ska ha tillsett att alla dagvattenssystem uppfyller en lägsta återkomsttid på 10 år till den 1 januari 2027?

Vi anser att det istället för att lägga resurser på en generell upprustning av dagvattenssystemet till 10-årsregn bör göras riktade insatser och investeringar på de platser där det bedöms finnas störst behov utifrån en riskbedömning. Kommunen bör få mandat att själva avgöra vilka insatser och områden som ska prioriteras.

I utredningen anges att syftet med den föreslagna lagändringen är att underlätta beslutsfattandet samt öka kontakten mellan kommuner/fastighetsägare och VA-huvudmannen. Vi ser inte att det finns hinder för denna kontakt idag och ser inte att den föreslagna lagändringen nödvändigtvis skulle öka denna kontakt. Den föreslagna lagändringen med att upplysa om VA-nätets kapacitet ser vi däremot som ett positivt bidrag del till ovanstående.

Vi förstår att VA-branschen ser fördelar med en precisering och tydliggörande, vilket skulle kunna minska tid och kostnader i rättegång avseende ”skadereglering/skadestånd för översvämningsskador”. Denna fördel bedömer vi däremot inte väga upp mot de nackdelar en sådan lagskrivning kan medföra, såsom att resurser för dagvattenupprustning inte fördelas utifrån de faktiska behoven.

Va-huvudmannen ska lämna uppgifter om dagvattenssystemets kapacitet, avsnitt 8.5

Ställningstagande

Vi har inga synpunkter på detta förslag.

Kommunen ska i översiktsplanen redovisa vilka klimatanpassningsåtgärder kommunen avser att initiera, avsnitt 8.6

Ställningstagande

Vi är positiva till att det sker ett tillägg i lagstiftningen men vi ställer oss tveksamma till om formuleringen är den mest lämpliga för att nå syftet. Vi lämnar följande förslag på formulering som vi anser blir mer tydlig:

Av översiktsplanen ska det framgå inom vilka områden fysiska åtgärder behöver vidtas. Det ska även framgå om kommunen avser att vidta dessa åtgärder.

Motivering och förtydligande

Vi delar utredningens kommentar att det är angeläget att förtydliga kraven på kommunens redovisning av hur den identifierade risken för skador kan minska eller upphöra. Länsstyrelsen anser dock att den föreslagna formuleringen bör skärpas då den är mer återhållsamt formulerad än de ambitioner som framgår av utredningen.

Länsstyrelsen bedömer även att många kommuner, trots arbetet som gjorts på området sedan lagändringen 2018, kommer att ha stora svårigheter att genomföra detta utan ytterligare nationell vägledning på området från berörda myndigheter, såsom Boverket. Idag saknas fortfarande många underlag samt kompetens för att kunna fatta välgrundade beslut i kommunerna. Länsstyrelsen ser därför en stor risk att resultatet av förslaget inte blir det avsedda om kommunerna ska göra detta utan ytterligare nationellt stöd med vägledning och underlag i frågorna.

Markreservat för klimatanpassningsanläggningar ska kunna införas i en detaljplan, avsnitt 8.7

Ställningstagande

Vi ställer oss positiva till förslaget.

Möjligheten att villkora bygglov med en anläggning för klimatanpassning utökas, avsnitt 8.8

Ställningstagande

Vi ställer oss positiva till förslaget.

Kommunen ska ändra eller upphäva detaljplaner som medför stora risker, avsnitt 8.9

Ställningstagande

Vi delar utredningens slutsats att det är problematiskt med obbyggda byggrätter i äldre detaljplaner som inte är lämpliga att bebygga. Vi är därför positiva till förslaget i grunden, men anser att det behöver utredas mer, och i vissa delar ändras, innan det kan införas skarpt.

Motivering och förtydligande

Otillräcklig tidsfrist och konsekvenser för samhällsplaneringen

Länsstyrelsen instämmer inte i utredningens bedömning att sex år är tillräcklig tid för **alla** landets kommuner, särskilt inte utan någon försäkran om statligt stöd.

Länsstyrelsen vill här understryka att det är ett omfattande arbete som kommunerna föreslås klara av på sex år. Det inbegriper såväl en analys av var det finns detaljplaner med outbyggda byggrätter med *betydande risk* för skada om marken bebyggs enligt planen och risken är en följd av klimatrelaterade översvämningar, ras, skred eller erosion, som efterföljande utredning om vilket handlingsalternativ som i varje enskilt fall är rätt. Det omfattar bland annat om, och eventuellt hur, kommunen ska åtgärda den aktuella risken, alternativt ändra eller upphäva detaljplanen. Om de sistnämnda alternativen väljs ska kommunen dessutom inleda och slutföra en detaljplaneplanprocess, som i bästa fall (dock långt ifrån alla) kan genomföras med ett förenklat förfarande.

För kommunernas arbete med att bedöma *betydande risk* saknas dock tillräckliga underlag och vägledning. Detta konstaterar även utredningen som anger att det är rimligt för kommunerna att utgå från Boverkets vägledning kring översvämning i frågan. Den är dock inte uppdaterad. För bedömning om ras och skred saknas sådan vägledning och utredningen konstaterar på sidan 210 att det inte heller är möjligt att utan platsspecifika undersökningar bedöma sådana risker. Inte heller för erosion finns någon vägledning.

I de fall som kommunen efter omfattande utredningar och bedömningar, utan vägledning, slutligen landar i att initiera en planprocess för att ändra eller upphäva gällande detaljplaner kommer detta sannolikt behöva ges hög prioritet för att hinnas med under sexårsperioden. Samtidigt finns omfattande krav, behov och förväntan på att landets kommuner upprätthåller en god planberedskap för ändamål såsom bostäder och skolor för att på uppfylla krav i exempelvis lagen om kommunernas bostadsförsörjning och skollagen.

Länsstyrelsen bedömer att kommunerna behöver ett omfattande nationellt stöd för att klara detta inom en period om sex år. Framför allt krävs att nationell vägledning är på plats i ett tidigt skede, men även ekonomisk kompensation torde krävas, åtminstone i vissa fall. I annat fall finns stor risk att kommunernas samhällsplaneringsresurser fokuseras kring dessa ärenden i sex års tid med resultat att andra viktiga och grundläggande delar av samhällsplaneringen måste prioriteras bort under samma tid. Om förslaget utan ändring träder i kraft, bör konsekvenserna av det utredas och tas ställning till, såväl lokalt som nationellt.

Avsaknad av nationell vägledning

Ovan redogörs för flera orsaker varför utökad nationell vägledning behövs. Länsstyrelsen ser också en stor risk att många kommuner avvaktar att påbörja ett så omfattande arbete till dess att tydlighet råder och vägledning är på plats. Detta för att inte riskera att genomföra ett resurskrävande arbete, finansierat av skattemedel, som sedan eventuellt behöver revideras/arbetas om i närtid. Detta medför även att risken för att många kommuner inte når i mål inom den tidsram som förväntas ökar ytterligare.

Länsstyrelsen vill därför återigen betona vikten av vägledning i tidigt skede samt föreslå att riktade uppdrag ges till lämpliga myndigheter om framtagande av nödvändig vägledning och underlag.

Otillräckligt underlag

Utredningens uppfattning är att det inte är ett alltför omfattande arbete att bedöma vilka detaljplaner som berörs av klimatrelaterade risker. För många kommuner finns det inte tillräckligt underlag avseende översvämningsrisker från vattendrag och sjöar. Förslaget innebär därför i många fall en kostnad för att ta fram sådana underlag.

Vad gäller risker för ras och skred så saknas det i många kommuner tillräckligt underlag för att avgöra hur stor risken är på en specifik plats. Det finns underlag som visar övergripande risker, men för att avgöra hur risken ser ut för en specifik byggrätt krävs mer platsspecifika stabilitetsbedömningar. Det kan även krävas utredning av möjliga åtgärder för att minska de klimatrelaterade riskerna. Därmed blir identifieringen av detaljplaner som är olämpliga både tidskrävande och förenat med stora kostnader.

Utan tydlig vägledning vad som kan anses vara en betydande risk kan det även bli väldigt olika bedömning i landet.

Konsekvenser av inskränkning av det kommunala självstyret

Länsstyrelsen saknar en mer långsiktig och heltäckande konsekvensbeskrivning av inskränkningen av det kommunala självstyret som utredningens förslag innebär. Det skarpa kravet kan väcka funderingar kring om detta är början på en mer omfattande förändring av nuvarande ansvarsförhållande mellan stat och kommun. Detta med bakgrund i det stora antal gällande detaljplaner med obebyggda byggrätter som är olämpliga ur flertalet andra aspekter än klimatrisker som av olika skäl inte varit angelägna att prövas vid tiden då detaljplanen togs fram. Länsstyrelsen saknar en bedömning av varför kommunen ska vara skyldig att åtgärda olämpliga byggrätter utifrån just risker till följd av ett förändrat klimat, men inte utifrån exempelvis risker från buller eller förorenad mark. Såvitt Länsstyrelsen känner till har inte riskerna från ett förändrat klimat överordnad status i lagstiftningen. Länsstyrelsen önskar ett förtydligande i detta avseende.

Oklar uppföljning och/eller tillsyn

Länsstyrelsen upplever en oklarhet kring hur förslaget ska följas upp. Utredningen innehåller inget förslag på utökat tillsynsuppdrag men nämner att Länsstyrelserna ska få ett eller flera uppdrag att utvärdera effekterna av bestämmelserna efter sex år.

Länsstyrelsen anser att det behöver blir tydligare hur uppföljning/tillsyn ska ske samt vad som i praktiken händer ifall kommunerna inte har utfört den lagstadgade skyldigheten efter sexårsfristen. Utan ett förtydligande kring detta finns risk att utredningens förslag inte får den effekt eller ger de resultat som förväntas.

Kommunen ska tillhandahålla underlag när en fastighetsägare vill vidta åtgärder, avsnitt 8.10

Ställningstagande

Vi har inga synpunkter på detta förslag.

Föreskrifter om högsta inomhustemperatur för känsliga grupper, avsnitt 8.11

Ställningstagande

Vi ställer oss positiva till förslaget.

Motivering och förtydligande

Vi delar utredningens slutsats att det behövs tydlig lagstiftning inom området för att stärka skyddet för personer som är särskilt känsliga för höga temperaturer. Förslaget begränsas dock till boenden med särskilt stöd och särskild service som kommunen enligt socialtjänstlagen (2001:453) och lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade är skyldig att inrätta för känsliga grupper. Vi bedömer att även andra grupper som är sårbara för höga temperaturer bör få ett ökat skydd på sikt, såsom personer med omfattande hemtjänst eller personlig assistans i det egna hemmet samt äldre personer i trygghetsboenden, där det i praktiken ofta finns ett omfattande omsorgsbehov. Införandet av det föreslagna bemyndigande redan nu bedöms dock inte medföra problem för att på längre sikt utöka bemyndigandet till att omfatta fler känsliga grupper.

Havsnivåhöjningar, kap 9

Ställningstagande

Vi har inga synpunkter på förslaget att staten ska ta större ansvar för att hantera risken för översvämning från haven. Däremot ställer vi oss negativa till utredningens förslag att använda befintliga anslag för klimatanpassning för skyddsåtgärder mot stigande havsnivåer samt som ersättning för de utökade skyldigheterna dessa kommuner får.

Motivering och förtydligande

Det finns stora behov av medel för klimatanpassningsåtgärder över hela landet, inte bara vid enstaka områden vid kusten. De senaste årens klimatrelaterade händelser har påverkat både infrastruktur och bebyggelse med stora kostnader som följd. Det är inte lämpligt att minska det pågående arbetet med att klimatsäkra samhället, både vad gäller åtgärder i kommunerna samt underlag och vägledning från myndigheter. Eventuella statliga medel till kustnära områden behöver därför tillföras medel som är utöver de befintliga anslagen för klimatanpassning.

Finansieringsmodeller, kapitel 10

Ställningstagande

Vi ställer oss tveksamma till om förslaget är tillräckligt utrett.

Motivering och förtydligande

Förslaget är omfattande och kan få stor påverkan på den enskilde fastighetsägaren. Vi ser därför att det kan finnas behov av att utreda utformning

och konsekvenser av förslaget ytterligare, t.ex. om en fastighetsägare redan har genomfört tillräckliga skyddsåtgärder för sin fastighet så skulle ytterligare skyddsåtgärder från kommunen inte medföra någon nytta för fastighetsägaren. Om kommunens planerade skyddsåtgärd inte medför någon nytta för fastighetsägaren kan det ses tveksamt om den bör vara med och bidra. Denna aspekt verkar inte komma med i modellen för vilka som ska vara med och finansiera en åtgärd.

Det kan även behövas tydligare underlag och vägledning när risken för skred ska anses vara betydande.

Allmänna synpunkter

Värmeböljor i översiktsplaneringen

Det liggande förslaget, så väl som den nuvarande formuleringen i lagen, anger att kommunen i översiktsplanen ska ge sin syn på risken för skador på den byggda miljön. Denna avgränsning medför en risk att frågan om människors hälsa och säkerhet inte ingår. Värmebölja är den klimatrelaterade händelsen som medför störst fara för människors liv i Sverige. Det finns stora möjligheter att, genom samhällsplanering, mildra temperaturerna under värmeböljor. Att inte inkludera värmebölja som en klimataspekt att ta hänsyn till i översiktsplaneringen är särskilt olyckligt, eftersom värme drabbar inte bara flest utan också de mest ekonomiskt sårbara.

Om utredningens förslag träder i kraft medför det dessutom en risk för att kommunernas resurser kopplat till klimatanpassningsarbetet kommer att koncentreras kring de nya omfattande skyldigheterna som fokuserar på att anpassa samhällsplaneringen till risker till följd av översvämning, ras, skred och erosion, vilket kan medföra att arbetet med att förebygga värmeböljor kan komma att prioriteras ned. I förlängningen blir detta bekymmersamt då prioriteringen bör vara lokalt förankrad, och avgöras utifrån vilka behov och förutsättningar som finns i den enskilda kommunen.

Finansiering för länsstyrelser

Länsstyrelsen har en nyckelroll i klimatanpassningsarbetet enligt betänkandet med tydliga och omfattande uppdrag kring den regionala samordningen. Den rollen bedöms bli än mer betydelsefull i takt med att klimatförändringarna blir alltmer påtagliga. En betydande del av betänkandets förslag förutsätter att Länsstyrelsen bedriver ett aktivt klimatanpassningsarbete. Länsstyrelsen har dock mycket begränsade möjligheter till att svara upp mot de behov som finns hos kommuner och andra aktörer då det särskilda anslaget till länsstyrelsernas klimatanpassningsarbete är avvecklat sedan ett par år tillbaka. Länsstyrelsen

anser att regeringen skyndsamt bör återinföra anslaget eller stärka länsstyrelsernas arbete på annat sätt.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Lena Baastad Rådström med klimatstrateg Karin Thedéen som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Emily Folkö medverkat.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post orebro@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Örebro län, 701 86 Örebro, eller ring vår växel 010-224 80 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/orebro.

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats: www.lansstyrelsen.se/orebro/personuppgifter